

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

THE PROBLEM OF DEVELOPING RESEARCH COMPETENCE OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE TEACHERS IN SCIENTIFIC RESEARCH

У статті представлено аналіз науково-педагогічних розвідок з проблеми розвитку дослідницької компетентності вчителя української мови і літератури ліцею. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові розвідки щодо формування та розвитку дослідницької компетентності вчителів-філологів.

Визначено основні напрями досліджень, зокрема в системі підготовки майбутніх фахівців, у системі науково-методичної роботи ліцею (школи), у системі післядипломної підготовки вчителів-філологів. Проаналізовано тематику дисертаційних досліджень щодо проблеми дослідницької компетентності вчителя. Здійснено систематизацію проаналізованих джерел.

Запропонована авторська класифікація наукових досліджень з проблеми розвитку дослідницької компетентності вчителя-філолога. З'ясовано актуальність теми. Водночас проведений аналіз засвідчує відсутність фундаментальних досліджень, у яких були б обґрунтовані педагогічні умови розвитку дослідницької компетентності вчителя-словесника в системі науково-методичної роботи ліцею. Ще не розроблено модель розвитку досліджуваної компетентності в системі науково-методичної роботи ліцею та методика впровадження такої моделі.

Методологія дослідження передбачає застосування теоретичних методів: аналіз, узагальнення науково-педагогічних джерел із проблеми розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури для з'ясування стану вивчення наукової проблеми. Використано метод синтезу, що уможливив розуміння актуальності проблеми розвитку дослідницької компетентності філолога в парадигмі сучасної освіти.

Мета статті – ретельно проаналізувати наукові доробки вітчизняних учених з проблеми розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури ліцею, визначити рівень розробленості теми та перспективи подальших наукових розвідок досліджуваного феномену в системі науково-методичної роботи ліцею.

Ключові слова: дослідницька компетентність, учитель української мови і літератури, ліцей, система науково-методичної роботи.

The article presents an analysis of scientific and pedagogical research on the problem of developing the research competence of the Ukrainian language and literature teacher at a lyceum. The theoretical-methodological basis of the research is scientific research on the formation and development of research competence of philology teachers.

The main areas of research are defined, in particular in the system of training future specialists, in the system of scientific and methodical work of lyceums (schools), in the system of post-graduate training of philology teachers. The topic of dissertation research on the problem of the teacher's research competence has been analyzed. The analyzed materials were systematized.

The proposed author's classification of scientific research on the problem of developing the research competence of a philology teacher. The relevance of the topic has been clarified. At the same time, the conducted analysis confirms the absence of fundamental research, which would have justified the pedagogical conditions for the development of the research competence of the lexicographer in the system of scientific and methodological work of the lyceum. A model of the development of researched competence in the system of scientific and methodical work of the lyceum and a method of implementing such a model have not been developed.

The research methodology involves the application of theoretical methods: analysis, generalization of scientific and pedagogical sources on the problem of the development of research competence of teachers of the Ukrainian language and literature in order to clarify the state of study of the scientific problem. The method of synthesis was used, which made it possible to understand the relevance of the problem of developing the research competence of a philologist in the paradigm of modern education.

The purpose of the article is to carefully analyze the scientific works of domestic scientists on the problem of developing the research competence of Ukrainian language and literature teachers of the lyceum, to determine the level of development of the topic and the prospects of further scientific investigations of the studied phenomenon in the system of scientific and methodological work of the lyceum.

Key words: research competence, Ukrainian language and literature teacher, lyceum, system of scientific and methodical work.

УДК 373.5.091

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.2.23>

Сердюк Г.А.,

заступник директора

Комунального закладу «Чернігівський обласний науковий ліцей»

Чернігівської обласної ради,

аспірантка

Інституту професійної освіти

Національної академії педагогічних наук України

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Проблема розвитку дослідницької компетентності вчителя української мови і літератури ліцею актуальна з огляду на зміни в системі старшої профільної школи, що в мережі освітніх закладів представлена двома типами ліцеїв – академічні та професійні. У воєнний час учитель-словесник виконує особливу роль у процесі формування національної самоідентичності молоді, розвитку критичного мислення та ключових компетентностей.

Запровадження в освітній діяльності ліцею сучасних педагогічних технологій та науково-методичних досягнень, інтеграція освіти і науки можливі, якщо педагог володіє дослідницькими вміннями та навичками, має мотивацію до саморозвитку, усвідомлює особливості наукової освіти. У Законі України «Про освіту» (2017) визначені засади державної політики, зокрема науковий характер освіти та «нерозривний зв'язок із національною історією, культурою, національними традиціями,

виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу» [13]. Учителі-філолог, усвідомлюючи свою унікальну місію впливати на особистісний розвиток здобувачів освіти, набуває досвіду організації дослідницької діяльності та розвитку дослідницької компетентності в системі науково-методичної роботи ліцею.

У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») йдеться про «створення інтегральної наскрізної системи виявлення та залучення молоді до наукової діяльності на всіх етапах навчання» [11]. З появою мережі академічних і профільних ліцеїв з'являються потенційні можливості для реалізації «освітньої концепції, націленої на синергію освіти і науки, що базується на цілеспрямованій, головним чином дослідницькій діяльності з метою формування дослідницької компетентності та наукової грамотності учнів» [2, с. 17]. Відповідно до Концепції розвитку педагогічної освіти (2018) перешкодою до якісної освіти є «недостатня обізнаність педагога з методами дослідницької діяльності на рівні свого робочого місця або відсутність усвідомлення її необхідності» [12]. Перехід до технологій дослідно-орієнтованого навчання обумовлений новими викликами сучасної освіти, в основі якої компетентнісний підхід до навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сучасні дослідження обґрунтовують важливість формування дослідницької компетентності педагогів з огляду на впровадження Концепції «Нова українська школа» (Вень Сяоцзін, І. Корсун, Л. Карпова, Є. Сипчук). «Визначено, що формування дослідницької компетентності педагогів є необхідною умовою їхнього становлення у Новій українській школі, яка вивела на новий рівень актуальності значення дослідницької парадигми» [5, с. 88]. Проаналізовано зміст поняття «дослідницька компетентність» у вітчизняній та зарубіжній літературі (І. Криворучко), сучасні підходи до розвитку дослідницької компетентності студентів (С. Білецька, О. Лучанінова, О. Проскурня, О. Штонда.), адже «важливим сьогодні є формування не лише професіонала-виконавця, а також і професіонала-дослідника, здатного легко адаптуватися до нових умов завдяки володінню дослідницькими вміннями» [8, с. 10]. На думку І. Криворучко, «дослідницька компетентність є наслідком саморозвитку здобувача освіти, його особистісного зростання, цілісної самоорганізації і синтезу свого пізнавального, діяльнісного і особистісного досвіду» [7, с. 174]. Пропонуються «авторські визначення поняття «дослідницька компетентність вчителя» в умовах реалізації дослідницької парадигми розвитку освіти» [19, с. 29]. Обґрунтовується теза, що «поняття «дослідницька компетентність» відіграє провідну роль як засіб підвищення якості та розвитку сучасної освіти» [18, с. 150].

Визначено принципи, що «сприяють формуванню дослідницьких умінь учнів у процесі вивчення української мови та літератури», методи, що сприяють формуванню в учнів аналітичних здібностей, умінь порівнювати, класифікувати та узагальнювати інформацію» [22, с. 96]. Проаналізовано етапи організації дослідницької роботи учнів у закладах загальної середньої освіти на уроках української мови і літератури (О. Хоменко). З огляду на появу закладів, що надають спеціалізовану освіту наукового спрямування, з'являються публікації, у яких проаналізовані особливості освітнього процесу ліцеїв (І. Волощук, В. Мадзігон В. Дрижак, В. Єрмак). «Організація навчального процесу в таких закладах вимагає відповідного наукового супроводу та концептуальних засад середньої спеціалізованої освіти наукового спрямування» [4, с. 50]. Тому в полі зору науковців питання ролі застосування наукового методу (С. Бабійчук) та певні аспекти розвитку дослідницьких компетентностей учнів (В. Мелешко).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вважаємо за доцільне проаналізувати наукові дослідження, предметом яких стала дослідницька компетентність учителя української мови і літератури, дослідити рівень розробленості теми розвитку дослідницької компетентності в системі науково-методичної роботи ліцею.

Мета статті – з'ясувати стан розробленості проблеми розвитку дослідницької компетентності вчителя української мови та літератури ліцею в педагогічній теорії, узагальнити та систематизувати наукові доробки вчених відповідно до проаналізованих науково-педагогічних джерел.

Виклад основного матеріалу. Джерельна база дослідження охоплює результати наукових студій щодо формування та розвитку дослідницької компетентності вчителів-філологів. Простежується тенденція, що особливу увагу науковці привертати до проблеми організації науково-дослідної роботи майбутніх учителів на етапі здобуття вищої освіти. Було вивчено проблему підготовки майбутнього вчителя-дослідника (Г. Т. Кловак); проаналізовано зміст, структуру та функції самостійно-дослідницької діяльності майбутнього вчителя (М. О. Князян). Науково-дослідна діяльність студентів розглядалася відповідно до умов реалізації завдань Болонської конвенції. Було досліджено теоретичні та методичні засади та особливості організації науково-дослідної роботи (О. Борисова), вивчено проблему формування дослідницьких умінь у майбутніх фахівців, обґрунтовано класифікацію дослідницьких умінь молодих педагогів (О. О. Дем'янчук), теоретичні та методичні засади організації науково-дослідної роботи (Л. О. Сущенко), проблему інтеграції науково-дослідної та навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх учителів із

визначенням принципів, закономірностей та критеріїв інтеграції (В. В. Прошкін); систему науково-методичного забезпечення формування науково-дослідницької культури майбутніх випускників вишів (В. В. Тушева). Педагогічні умови реалізації виховного потенціалу науково-дослідної роботи студентів вищих педагогічних навчальних закладів проаналізувала Білостоцька О. В., визначивши зміст поняття «науково-дослідна робота майбутніх вчителів», структуру, види та форми організації науково-дослідної роботи студентів педагогічних вишів.

Аналіз досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці дозволяє виокремити наукові розвідки, що стали фундаментальною основою нашого дослідження. Ключовою ідеєю слугує думка Базиль Л. О., що «в професійній діяльності вчителя української мови і літератури дослідницька функція – одна з найважливіших. Сучасні освітні заклади потребують педагога, здатного до інновацій і творчості...» [3, с. 7]. Зазначимо, що система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури була вивчена Семеног О. М. Обґрунтовано педагогічні умови та модель формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів-словесників, зокрема в процесі вивчення лінгвістичних, історико-літературних дисциплін, самостійної і науково-дослідної роботи, навчальної і педагогічної практики [14]. Вагомими для нашого дослідження стали наукові розвідки Земки О. І. Науковець вивчав проблему формування та структурні компоненти дослідницьких умінь студентів-філологів. Було проаналізовано компоненти процесу дослідної роботи майбутніх учителів гуманітарного профілю, теоретично обґрунтовано педагогічні умови розвитку пізнавальної активності студентів гуманітарного профілю в процесі науково-дослідної роботи (О. В. Єгорова).

Зазначимо, що дослідницька компетентність передбачає творчий підхід до розв'язання дослідницьких завдань. Тому привертаємо увагу до наукових розвідок, присвячених проблемі креативності. Були проаналізовані педагогічні умови розвитку творчого самовираження майбутніх учителів-філологів (Т. В. Нікішина), обґрунтовані теоретико-методичні основи розвитку креативності (О. М. Куцевол), вивчено проблему підготовки майбутніх фахівців до позакласної творчої діяльності (О. В. Чайка), формування загальнокультурної компетентності студентів-філологів (О. О. Квітка). Насамперед важливо сформувати професійні вміння у вчителів-словесників. Цій проблемі присвячені дисертаційні дослідження Яцини С. М. На думку дослідниці, «майбутній учитель-філолог під час навчання у ЗВО має сам оволодіти комплексом дослідницьких умінь для того, щоб на належному рівні навчити своїх учнів продовжити наукові

дослідження» [23, с. 224]. Учені-педагоги довели, що «значний потенціал ... належить дослідницько-орієнтованій парадигмі професійного навчання майбутніх учителів-філологічних спеціальностей» [1, с. 39]. Було вивчено проблему розвитку готовності майбутніх учителів української мови і літератури до професійної діяльності в міжкультурному освітньому середовищі (О. О. Островський). Досліджено педагогічні умови адаптації майбутніх учителів філологічних спеціальностей до професійної діяльності (М. Є. Шепель) та наукові засади формування дослідницької компетентності майбутніх учителів української мови і літератури (А. В. Нікітіна); розроблена концептуальна модель науково-методичної системи формування професійної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури (В. О. Коваль). На думку Любчак Н., яка вивчала особливості формування дослідницької компетентності майбутніх учителів-словесників у процесі проєктної діяльності, «дослідницька компетентність дає змогу здобувачу вищої освіти навчатися, дозволяє стати йому більш гнучким, конкурентоспроможним, допомагає бути більш успішним у подальшому житті, що і визначає значимість її формування» [9]. Вивчаючи проблему реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів, Н. О. Дівінська, Н. О. Дяченко, розробили методiku діагностики дослідницької компетентності студентів, її критерії, рівні. Учені привертали увагу до проблеми формування предметних компетентностей засобами навчально-дослідницької діяльності на етапі професійної підготовки (Г. Б. Штельмах). Поселецька К. А., аргументуючи необхідність формування готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до професійної самореалізації, пояснює це потребою в постійній професійній самоосвіті, що гарантує компетентне входження майбутніх філологів у ринок праці [10]. Отже, можемо стверджувати, що реалізація стратегії «навчання через дослідництво» передбачає творчий розвиток майбутніх учителів української мови і літератури, формування в них наукового світогляду, навчання методам наукового пізнання.

У науковій педагогічній літературі належна увага приділяється професійній підготовці вчителя-філолога в системі післядипломної педагогічної освіти. Наукові розвідки, присвячені цій тематиці, розглядаємо як ще один напрям досліджень у контексті заявленої нами теми. Зазначимо, що ґрунтовні дослідження було проведено з проблеми розвитку творчого потенціалу вчителів-словесників (С. В. Сиваш). Згодні з думкою, що «процес професійного вдосконалення, зокрема й підвищення кваліфікації вчителів української мови і літератури, спрямований на розвиток якостей особистості педагогів, успішну самореалізацію

в педагогічно-творчій діяльності» [17, с. 18]. Науковці шукали засоби, що активізували б розвиток дослідницької компетентності педагога. Проблему розвитку дослідницької компетентності педагогів засобами ІКТ вивчала Норкіна О. В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів досліджувала Толочко С. В., провівши структурно-логічний аналіз професійного розвитку, самовдосконалення та саморозвитку викладачів у післядипломній освіті. Грунтовне дослідження з проблеми підготовки вчителів до організації науково-дослідницької діяльності здобувачів освіти провела Тягло Н. В., аргументуючи, що «сучасний учитель має бути проєктувальником науково-дослідницької діяльності учнів, здійснювати її супровід, розвивати дослідницькі здібності дітей, формувати їх дослідницький смисловий простір» [21, с. 57]. Зазначимо, що «професійна взаємодія з проблеми розвитку дослідницької компетентності здійснюється в процесі самостійного опрацювання навчальних матеріалів та обміну досвідом під час вебконференцій, онлайн-спілкування, чат-консультування та на освітніх платформах для вчителів української мови та літератури. У програмах підвищення кваліфікації дослідницька компетентність не виокремлюється в переліку професійних компетентностей» [16, с. 214].

Окремо можна виділити наукові дослідження щодо розвитку дослідницької компетентності викладачів вищої школи (С. О. Сисоєва, Л. В. Козак). Було здійснено діагностику сформованості дослідницької компетентності майбутніх викладачів вищих навчальних (Л. Бондаренко), обґрунтовано методику активізації дослідницької діяльності майбутніх педагогів вищої школи (О. Попадич).

Окреслені вище тенденції знаходять логічне відображення в наукових розвідках щодо професійного розвитку вчителів-словесників у науково-методичній системі ліцею (школи). Наприклад, проблеми формування дослідницької культури вчителів предметів гуманітарного циклу в системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти вивчали Костікова І. І., Дерев'янюк Т. Є. Визначено сутність, структуру дослідницької культури педагогів; проаналізовано систему методичної роботи; розкрито середовище для формування дослідницької культури вчителів предметів гуманітарного циклу. Дослідники стверджували, що «вимоги до вчителя-гуманітарія посилюються: він має бути готовим до проведення дослідницької діяльності в системі методичної роботи ЗЗСО, що сприяє формуванню дослідницької культури» [6, с. 5]. Ефективність дослідницької діяльності вчителя зростає за таких умов: системність роботи, індивідуально-особистісний підхід, педагогічна взаємодія,

співробітництво, співтворчість. На думку науковців, «у самій природі дослідницької компетентності закладено потенціал професійного саморозвитку, професійної кар'єри, причому дослідницька компетентність фахівця виявляється у самовпевненості, у самореалізації, в осягненні сенсу дослідницької діяльності» [6, с. 60]. Досліджено педагогічні умови професійної самореалізації вчителів у системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів (Т. Куценко), проаналізовано теорію і практику управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів у загальноосвітньому навчальному закладі (Л. А. Мартинець). З огляду на українські реалії та перспективи науково-дослідницька діяльність учителя розглядається як засіб його професійного самовдосконалення (О. В. Темченко), адже «залучення його (вчителя) в пошукову роботу є засобом зростання як власного професіоналізму, так і кваліфікаційного статусу, що впливає на подальшу педагогічну кар'єру. Науково-дослідницьку діяльність слід розглядати як вищу форму самоосвітньої діяльності педагога» [20, с. 456]. Актуальними є міркування про те, що від розвитку дослідницької компетентності вчителя залежатиме формування дослідницької компетентності учнів. Вивченням цієї проблеми займалися І. Волощук, С. Бабійчук, Ю. Гоцуляк, В. Дунець, Л. Паламарчук, Н. Поліхун, К. Постова, К. Сіпко, В. Тесленко. Таким чином, зростає потреба вивчення проблеми професійного саморозвитку вчителя-словесника в системі науково-методичної роботи закладу.

Отже, ми визначаємо такі напрями досліджень щодо розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури. Перший напрям – це формування й розвиток дослідницької компетентності майбутніх учителів-філологів в системі підготовки до професійної діяльності відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» та освітніх програм вищів. До другого напрямку досліджень віднесемо праці вчених щодо розвитку дослідницької компетентності вчителів-словесників у системі післядипломної педагогічної освіти. Окремо можна виділити напрям розвитку дослідницької компетентності викладачів вищої школи. Третій напрям, найбільш дотичний до теми нашого дослідження, це наукові доробки вчених про організацію дослідницької діяльності вчителів у закладах загальної середньої освіти. Здійснений аналіз наукової літератури свідчить про те, що проблема специфіки дослідницької компетентності вчителя-філолога в системі ліцею потребує ґрунтового вивчення. Класифікацію наукових джерел відповідно до теми дослідження представлено на рис. 1.

Учитель української мови і літератури потребує безперервного науково-методичного супроводу.

Рис. 1. Класифікація науково-педагогічних джерел з проблеми розвитку дослідницької компетентності вчителя-словесника

Важливо використовувати потужність закладу освіти, де вчитель-словесник здійснює свою професійну діяльність, щоб філолог став фахівцем з мовно-літературної галузі знань, «який має фундаментальну теоретичну підготовку з фахових дисциплін, володіє ключовими професійними та спеціальними (фаховими, предметними) компетентностями, сучасною методикою викладання та технологіями навчання, забезпечує якісне навчання української мови та літератури, розв'язує навчально-виховні, інноваційно-методичні, дослідницькі проблеми та створює соціокультурне середовище в освітньому закладі» [15, с. 31].

Висновки. На основі аналізу джерельної бази щодо розвитку дослідницької компетентності фахівців-філологів дійшли висновку, що дослідницько орієнтованій парадигмі професійного навчання майбутніх учителів-філологічних спеціальностей приділяється достатньо уваги. Проведено наукові дослідження, що націлені на оптимізацію професійного вдосконалення вчителя в системі післядипломної освіти. Натомість розвиток досліджуваного феномену в системі науково-методичної роботи ліцею концентрує навколо себе низку важливих ключових питань: оволодіння методами постійного наукового пізнання, методологією науково-педагогічної роботи, здатність до самостійної дослідницької діяльності, набуття інноваційного досвіду, долучення до професійної взаємодії в сучасному освітньо-науковому просторі, системний науково-методичний супровід фахівця. Можемо стверджувати, що проблему розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури в системі

науково-методичної роботи ліцею розроблено недостатньо. Нові завдання, що стоять перед старшою профільною школою у воєнний час, потребують розвиненої дослідницької компетентності вчителя. Готовність до науково-дослідницької діяльності є важливим елементом професійного становлення вчителя. Розвиток дослідницької компетентності здійснюється через синтез пізнавального, діяльнісного й особистісного досвіду вчителя-словесника, що набувається в освітньому середовищі ліцею.

Перспективою подальших досліджень є визначення педагогічних умов розвитку досліджуваної компетентності в системі науково-методичної роботи закладу освіти, обґрунтування та проєкування моделі розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури в системі науково-методичної роботи ліцею.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Артеменко Олена Вікторівна. Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти» / Класичний приватний університет (Запоріжжя). Вищий навчальний заклад «Університет імені Альфреда Нобеля», Дніпро, 2017. 327 с.
2. Бабійчук С.М. Педагогічна концепція «Наукова освіта». *Освітній дискурс : збірник наукових праць*, 23(5), 2020. С. 14–21.
3. Базиль Л.О. Розвиток літературознавчої компетентності майбутніх словесників у процесі дослідницької діяльності. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. Вип. 186. 2010. С. 7–12.
4. Волощук І., Мадзігон В. Концепція середньої спеціалізованої освіти наукового спрямування. *Педа-*

гогічні інновації: ідеї, новації, перспективи. Серія «педагогічні науки». 2019. Вип. 1. С. 43–51. <https://doi.org/10.32405/2413-4139-2019-1-43-51>

5. Карпова Л. Дослідницька компетентність вчителя Нової української школи. *Молодь і ринок*. 2019. № 1 (168). С. 85–89. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.158531>

6. Костікова І.І., Дерев'яно Т.Є. Дослідницька культура вчителів у системі методичної роботи школи. Харків : Вид. група «Основа», 2018. Вип. 5 (184). 128 с.

7. Криворучко І. І. Зміст поняття «дослідницька компетентність» у вітчизняній і зарубіжній літературі. *Наукові інновації та передові технології*. Київ. № 6(8) 2022. С. 174–183. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-174-183](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-174-183)

8. Лучанінова Ольга. Сучасні підходи до розвитку дослідницької компетентності магістрів з професійної освіти у процесі підготовки кваліфікаційної роботи. *Імідж сучасного педагога*. Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського. № 5 (206) 2022. С. 10–15. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5\(206\)-10-15](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5(206)-10-15)

9. Любчак Н. Особливості формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти – майбутніх учителів української мови і літератури у процесі проєктної діяльності: дані емпіричного дослідження. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Вип. 32. Том 2. 256 с. С. 171–176.

10. Поселецька К. А. Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до професійної самореалізації : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти» / Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. 2016. 339 с.

11. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») : Постанова Кабінету Міністрів України від від 3 листопада 1993 р. №896 (зі змінами.) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>

12. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки від 16 липня 2018 р. № 776. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>

13. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

14. Семенов О. М. Формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів-словесників: теорія і прак-

тика : монографія / О.М. Семенов, О.І. Земка. Суми : Ніко, 2014. 254 с.

15. Сердюк Г. А. Аналіз основних дефініцій дослідження розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури. *Professional Pedagogics*, 1(26). 2023. С. 31–40. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.26.31-40>

16. Сердюк Г.А. Розвиток дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури в умовах воєнного часу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи (91). 2023. С. 201–216. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.44>

17. Сиваш С. В. Розвиток творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти» / Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2020. 296 с.

18. Сипчук Є. Категорія «дослідницька компетентність» у філософській та історико-педагогічній науковій літературі. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. №1 (101). 2022. С. 149–157. [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(101\)2022.264957](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(101)2022.264957)

19. Сяоцзін Вень, Корсун І. В. Дослідницька компетентність у системі підготовки майбутніх учителів. Серія *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. 90. 2022. С. 29–32.

20. Темченко О.В. Науково-дослідницька діяльність учителя як засіб його професійного самовдосконалення. *Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи*. Монографія Київ, Харків. 2020. С. 456–461.

21. Тягло Н.В. Підготовка вчителів у системі післядипломної освіти до організації науково-дослідницької діяльності учнів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2020. 275 с.

22. Хоменко О. В. Дослідницька діяльність на уроках української мови та літератури як засіб формування ключових компетенцій учнів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2021. 1 (21). С. 96–102.

23. Яцина С. М. Сутність, структура та етапи професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі філології. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія «Педагогічні науки». № 3.2019. С. 222–226.